

Tema 15 Ikke kristen livstolkning - humanisme, sekularisering, ateisme

Du skal kende ordene Middelalderen, Renæssancen, Oplysningstiden og Den Moderne Tid. Og du skal kunne forklare lidt om den forandringsproces - kaldet sekulariseringen - som skete gennem disse perioder og ændrede kristendommens rolle i samfundet og det enkelte menneskes rettigheder og friheder.

Du skal kunne forklare ordene *humanisme* og *ateisme*, og du skal vide noget om forskelligheden i den danske befolkning i dag til tro, religion og livstolkning.

Begreber (gælder kun for Europas/Vestens historie)

Middelalderen GUD og (mennesket) 475-1400

Gud i centrum af tanken: Man tænker *Gud* før man tænker *menneske*. *Alt kredser om Gud: kunsten, naturvidenskaben, filosofien*. Der gives også en frihed til menneskets selvstændighed og tænkning, men ikke *udenfor en kristen ramme med Gud i centrum*. Kirken overvåger samfundet og sørger for at andre religioner ikke får lov til at ytre sig, om nødvendigt med brug af dødsstraf, fx afbrænding af *kættere* (folk med falsk lære). (Bemærk: Der blev ikke brændt *hekse* i Middelalderen; først efter ca. 1475)

Renæssancen GUD OG MENNESKET 1400-1600

Ligesom verdensbilledet i renæssancen ændrede sig fra Jorden i centrum til Solen i centrum, ændrede åndslivet sig også. **Mennesket satte sig selv meget mere i centrum**. Den antikke kultur (oldtidens Grækenland og Rom) bliver en ny stærk inspirationskilde for menneskets tænkning. Livssynet **humanisme** opstår (*humanus = menneskelig* på latin). Det er en tillid til at *mennesket selv* gennem brug af sin *fornuft* og de bedste *forbilleder* fra fortiden er i stand til at finde frem til det bedste livssyn uden at have ret meget behov for Gud eller religioner.

Man fik en langt større tro på *menneskets* muligheder. Man begyndte at *dyrke* mennesket. I Middelalderen spillede tilliden til *GUD* en langt større rolle end tilliden til *mennesket*. I renæssancen får man tillid til begge: **GUD OG MENNESKET**

Oplysningstiden MENNESKET OG GUD 1690-1800

Der byttes rundt på rækkefølgen af "Gud" og "mennesket" i oplysningstiden. Efter religionskrigenes tid (1618-1648) indføres der mere og mere **religionsfrihed**. Kirken bliver presset til at opgive sit overherredømme. Nye selvstændige nationalstater opstår. **Tilliden til menneskets egen fornuft når nye højder** (fx Immanuel Kant). Krav om *frigørelse* af mennesket fra kirkens indflydelse. Man skal selv kunne vælge. Fornuften afgør selv moralen. Menneskerettighedernes **friheder** formuleres.

Oplysningstiden fører endegyldigt til at kirken accepterer sin nye rolle, at den ikke har direkte politisk magt, og at den adskilles fra staten. Den proces kaldes **sekularisering** og betyder at det statslige (økonomi, socialvæsen, undervisning osv.) og religion **adskilles**. Religion hører til i privatsfæren og hos kirken selv.

Oplysningstiden medfører en tydeligere adskillelse af begreberne **tro og viden**. Det medfører en adskillelse mellem videnskab og religion. (Se tema 3). Tilliden til videnskaben = naturvidenskaben er stærkt voksende. Videnskaben er hos mange på vej til at få status som en "religion", der kan afgøre al sandhed. Europæisk **ateisme** begynder.

Den Moderne Tid MENNESKET og (Gud) 1800 og frem til i dag

Privat er de fleste mennesker i Danmark og Europa fortsat troende eller religiøse, men samfundene er **sekulære**. Religiøse argumenter tæller ikke i den sekulære stat. *Videnskaben* og menneskets *fornuft* er blevet det nye (ikke kristne) livssyn i samfundet. Begrebet **sandheden** er forsvundet og erstattet af **relativisme** (man kan ikke vide, hvad der er sandt). Det nye europæiske sekulære livssyn viser tendenser i samme retning som Middelalderen med *forbud*: fx forbud imod religiøse symboler.

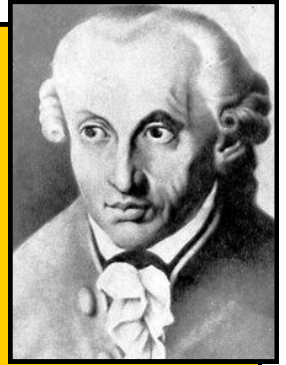
Menneskerettighederne og et **humanistisk livssyn** er det bærende i de fællesskabende værdier. Ønsket om velfærd er blevet samfundets vigtigste emne. Vi kalder os selv for **velfærdssamfund**. Vore stadig mere **multietniske** samfund stiller krav til religionerne om **dialog** med hinanden. Dialogen er truet og nødvendig på grund af religiøs **ekstremisme**. **Ateisme** er blevet et livssyn på lige fod med religionerne.

Tekster

Hvad er oplysning? - fra 1783: Immanuel Kants (>) berømte svar:

"Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Umyndighed er manglende formåen til at **bruge sin forstand uden en andens ledelse**. Selvforskyldt er denne umyndighed, når årsagen ikke skyldes en mangel ved forstanden, men ved manglende beslutsomhed og mod til at klare sig uden en andens ledelse. *Sapere aude!* **Hav mod til at bruge din egen forstand!** er altså oplysningens valgsprog".

(Fra: *Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?*)

Uddrag fra De Forenede Staters uafhængighedserklæring fra 1776:

Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at **alle mennesker er skabt lige**, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt **retten til liv, frihed og stræben efter lykke**.

Uddrag af FNs Fælleserklæringen Om Menneskerettighederne fra 1948:

Da anerkendelse af den **mennesket iboende værdighed** og af de **lige og ufortablelige rettigheder** for alle medlemmer af den menneskelige familie er grundlaget for **frihed, retfærdighed og fred** i verden,

da tilsidesættelse af og foragt for menneskerettighederne har ført til barbariske handlinger, der har oprørt menneskeheden **samvittighed**, og da skabelsen af en verden, hvor menneskene nyder **tale- og trosfrihed** og frihed for frygt og nød, er blevet forkyndt som folkenes højeste mål, da det er af afgørende betydning, at menneskerettighederne **beskyttes af loven**, hvis ikke mennesket som en sidste udvej skal tvinges til at gøre oprør mod tyranni og undertrykkelse, ...lige rettigheder for **mænd og kvinder** ...

Alle mennesker er født **frie** og **lige** i værdighed og rettigheder. De er udstyret med **fornuft** og **samvittighed**, og de bør handle mod hverandre i en **broderskabs** ånd.

Enhver har ret til at bevæge sig frit og til **frit at vælge opholdssted** inden for hver stats grænser. Enhver har ret til at forlade et hvilket som helst land, herunder sit eget, og til at vende tilbage til sit eget land.

Uden begrænsninger af racemæssige, nationalitetsmæssige eller religiøse grunde har mænd og kvinder, der har nået myndighedsalderen, ret til at **gifte sig og at stifte familie**. De har krav på lige rettigheder med hensyn til indgåelse af ægteskab, under ægteskabet og ved dets opløsning.

Ægteskab skal kun kunne indgås med **begge parter frie** og fulde samtykke.

Familien er samfundets naturlige og fundamentale enhedsgruppe og har krav på samfundets og statens beskyttelse.

Enhver har ret til **tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed**; denne ret omfatter **frihed til at skifte religion** eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give **udtryk for sin religion** eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.

Enhver har ret til **menings- og ytringsfrihed**; denne ret omfatter frihed til at **hævde sin opfattelse** uden indblanding og til at søge, modtage og meddele oplysning og tanker ved et **hvilket som helst meddelelsesmiddel** og uanset landegrænser.

Forældre har førsteret til at vælge den form for undervisning, som deres børn skal have.

Bemærk

- Man har ret til at skifte religion. Forfølgelser er ofte en konsekvens af at skifte religion. I især Irak, Pakistan og Saudi Arabien kan et religionsskifte fra islam medføre døden.
- Læs hele erklæringen (se bilag) og læg godt mærke til de steder erklæringen handler om aktuelle politiske og religiøse problemstillinger i Danmark fx om 24-års reglen for familie-sammenføring, asyl, ytringsfrihed, ghettoer, mv.
- Et land har pligt til at tillade friskoler.
- Læg mærke til at ordene fra oplysningstiden og den franske revolution går igen i teksterne: Frihed, lighed og broderskab.
- Man får *rettigheder* i et samfund. Hvilke *pligter* får man? Se dokument: *Menneskepligter*.

Humanisme - citater fra hjemmesiden: www.humanistisksamfund.dk

"Humanisme er et demokratisk og etisk livssyn, som bekræfter det enkelte menneskes ret til og ansvar for at **forme sit eget liv** og **give det mening**. Den står for opbygning af et mere menneskevenligt samfund gennem en etik, som er baseret på menneskelige og andre naturlige værdier og **styret af fornuft** og fri udvikling af menneskelig viden. Den er **ikke teistisk** og **afviser overnaturlige** forklaringer.

Som formuleret i FNs menneskerettigheder er alle mennesker lige, alle har lige ret til livet, og alle har grundlæggende de samme frihedsrettigheder.

Vi mener, at vores værdier er **skabt af os** i fællesskab gennem mange år, og vi mener, at vi **stadig må ændre dem**, i samspil med en verden som forandrer sig. Humanisme, som vi forstår det, står i modsætning til dogmatik og forestillinger om **guddommelige** regelsæt. Vi skaber og omskaber vores verden med udgangspunkt i vores **biologiske virkelighed**, vi er mennesker der opsamler erfaringer og vi er mennesker der også vælger til og siger fra."

Ateisme - citater fra hjemmesiden: www.ateist.dk

"Ifølge indenrigsministeriet er ca. 22% af Danmarks befolkning ateister (*april 2007*), og det eneste, vi har til fælles, er, at vi **ikke tror på guder**. Derudover er vi ret forskellige og udgør et bredt udsnit af befolkningen.

Foreningens formål er

1. at være en forening for **ikke-troende**
2. at arbejde for en total adskillelse mellem **religion og stat**, således at alle mennesker ligestilles uanset deres religiøse synspunkter og verdensbillede.

...

6. at arbejde for udbredelsen af et **naturalistisk** verdensbillede, der bygger på kritisk tænkning og den **videnskabelige** metode."

Hård religionskritik

Nogle ateister fremfører en hård og aggressiv kritik af alle former for religion. Mest kendt er englænderen Richard Dawkins (>). Han har bl.a. skrevet bogen "Illusionen om Gud". Dawkins argumentation bygger først og fremmest på udviklingslæren. Dawkins udvider udviklingslæren til at handle om mere end naturen og arternes udvikling. I hans lære er den fysiske, kemiske og biologiske virkelighed den eneste eksisterende virkelighed. Al tale om det guddommelige er tankespind, bedrag og illusioner.

To syn på sandhed står skarpt overfor hinanden i hele Europa

Humanisme/Ateisme

Sandheden er menneskeskabt og foranderlig

Naturvidenskaben, naturen og fornuften er de *eneste* kilder til at finde sandheden

Fornuften styrer sig selv (mennesket er autonomt) (= selv-lovgivende)

Alt er selvudviklet uden en særlig mening

Religionerne / kristendommen

Sandheden er evig og udgår fra det guddommelige

Fornuften og naturvidenskaben *sammen med* troen og religionen er vejen til at finde sandheden

Fornuften ligner noget af Guds væsen og derfor kan mennesket også søge og finde sandheden

Alt er skabt og udviklet efter Guds fornuft og mening

Richard Dawkins ateist-kampagne i England i 2008: Et stort antal engelske busser kørte rundt med sloganet:

Der er sandsynligvis ingen Gud. Stop dine bekymringer nu, og nyd livet.

"Også en **verdslig stat** må, ja skal, støtte sig til de **moralske værdier**, som den er bygget på (=kristendommen). Den må og skal erkende de grundlæggende værdier, uden hvilke den ikke var blevet til og uden hvilke den ikke kan overleve. En stat på grundlag af en abstrakt **historieløs fornuft** kan ikke overleve".

Citat: Pave Benedikt XVI fra bogen: Gud og Fornuften, Alfa, side 75.

Perspektivering

Emne	Livsfilosofi og etik 1-4	Bibelske Fortællinger 5-8	Kristendommens udtryk 9-12	Ikke kristne Religioner 13-16
I	Hvad vil det sige, at være et menneske? Menneskesyn: Guds billede?	Begyndelse og urhistorie (skabelse og syndefald)	Bibelen, historie og forkyndelse	Buddhisme og hinduisme Østens religioner
II	Hvad er det gode liv? (lidelse, det onde og etik)	Lignelser og Guds rige (fornyelse, håb)	Kirkehistorien og dens personer (kronologi, reformationen) Kirkehistorien og sekulariseringen	Islam
III	Tro og Viden (religion og naturvidenskab) Naturvidenskab og ateisme	Mirakler og påske (tilgivelse, frelse)	Kirker og ritualer	Ikke-kristne livstolkning: ateisme, humanisme og sekularisering
IV	Gud – guder (sandhed og religion) Gud - guder Findes de?	Evangelierne Jesus-fortælling (næstekærlighed og discipelskab)	Trosbekendelser og kunst (tro, håb, kærl.)	Værdier og religion - individ og samfund Er religion noget privat? - eller for samfundet?

Links

Ateismens udbredelse (kort):

http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_atheism

Dansk humanisme:

<http://www.humanistisksamfund.dk/>

Dansk ateisme:

<http://www.ateist.dk/>

Tilegnelse/begrebsspil

Klip de nederste små brikker ud. Læg brikkerne, hvor de passer helt eller bedst hører til.

Middelalderen	Oplysningstiden
Renæssancen	Den Moderne Tid

Martin Luther	Frihed til at skifte religion	Alle får religionsfrihed	Kun kristendommen er tilladt
Fornuften dyrkes som det største	80% er medlemmer af Folkekirken	Mennesket rykker i centrum	1690 - 1800
Religion og naturvidenskab adskilles	Kongen mister sin religionsfrihed	Sekulariseringen begynder	1948
1400 - 1600	Mennesket selv er centrum for alt i samfundet	Den franske Revolution	Ateisme er blevet et udbredt livssyn
Ytringsfrihed	Kongen bestemmer landets religion	475 - 1400	Danmark får Grundloven
Kvinder får valgret	Ateismen grundlægges	Menneske rettighederne vedtages	Immanuel Kant
1800 til i dag	Gud er i centrum for alt	Paven har meget stor politisk magt	Humanismen grundlægges